

De *dynamiek* van encounters

Inhoudsopgave:

Titelpagina	5
Dankwoord	7
Voorwoord	9
Alice Neel, de waarheid	19
In je kruipen	39
De encounter	43
Painting as an encounter	51
Karen Barad " <i>intra-action</i> "	55
ERtrud GOldschmidt	65
Jeanne van Heeswijk	81
ChatGPT	101
Nawoord	115
Boekenlijst	130

1-Yves Velter, *Beïnvloeiingen* 2018, MER. Paper Kunsthalle

titel: *De dynamiek van encounters*
(Ontmoeting als een 'beïnvloeiing'¹)

Student: Barbera Sterk
DOGtime Expanded Painting
Gerrit Rietveld Academie
Amsterdam, januari 2024
Docent: Q.S. Serafijn

Dankwoord:

Jolanda Lunshof bedankt voor je enthousiasme, vertrouwen en kritische blik.

Herman voor je geduld om alles aan te horen over deze thesis. (en dan ook nog een mening moeten hebben)

En mijn vrienden en familie om mij voor 5 jaar lang te laten focussen op de Gerrit Rietveld Academie, en er nog steeds te zijn voor mij.

Q.S Serafijn, een dynamische ontmoeting.

Mijn medestudenten, wat een inspirerende groep.

Bedankt.

1 Karen Barad, *Meeting the University halfway; quantum physics and the entanglement of matter en meaning*. Durham: duke university press, 2007, p.353

'All real living is meeting. And each meeting matters'. ¹

2 Emmanuel Levinas (Kaunas, 12 januari 1906[1] - Parijs, 25 december 1995) was een Frans-joodse filosoof van Litouwse afkomst

Onderweg van Vierhouten naar mijn woonplaats Zoeterwoude, een autorit van anderhalf uur, rijdt er een jongen uit Leipzig met mij mee. Een lifter. Hij is onderweg naar Leiden, voor het bezoeken van een vriendin. Ik ben blij met iemand naast me in de auto. Normaal gesproken luister ik naar podcasts. Op de heenweg had ik de podcast *Filosofie* geluisterd. Een aflevering over Levinas.²

‘Niet voor het individu gaan, of zich niet beschouwen als een individu, het gaat ook niet over de totaliteit van een groep, niet in het “wij” denken. Individuele “ik” blijft wel zeker van belang, dit is het aanknopingspunt van de verantwoordelijkheid en die wordt geroepen door de Ander. Het gaat om de verhouding tussen jezelf en de Ander. Die is niet symmetrisch, we hoeven geen beste vrienden te worden of te zijn of elkaar helemaal te begrijpen. Het is een asymmetrische verstandhouding. We zijn anders, maar het is goed dat we tot de orde worden geroepen door de Ander. Dat het de Ander is die mij kan onderwijzen. Ik ben zowel meer als minder dan de Ander. Minder betekent die Ander staat hoger dan ik.

3 Centre Erasme; <https://podcastluisteren.nl/pod/Podcast-Filosofie>; uitgezonden op Jun 12 2019, 00:45:48 met Renée Dirkje Neeltje van Riessen (Lunteren, 1954) geluisterd op 13 dec 2023

Mijn leraar. Ik ben meer, dit betekent dat er meer in jou zit dan dat je alleen maar met jezelf bezig bent.’³

Het is een bevrijding dat het niet alleen om onszelf draait.

De lifter informeerde naar mijn afstudeerproject en thesis. Toen de vraag kwam waar mijn thesis over gaat, begon ik enthousiast te vertellen over Karen Barad en haar concept intra-actie. Zoals ik het vertelde was hij het niet eens met Barad. Het klonk “lazy” volgens hem. Ik weet zeker dat ik in mijn gebrekkige Engels intra-actie niet goed heb kunnen uitleggen, maar ik ben ook van mening dat ik er ook nog steeds te weinig van af weet. Ik vond het fijn om iemand te ontmoeten met een kritische blik op Barad. Ik heb die niet.

Hij deelde zijn opvatting dat het te simpel is om aan te nemen dat alles ‘los’ staat, zonder enige vorm van vastigheid.

Zijn promotieonderzoek richt zich juist op duurzaamheid, op het streven naar blijvende impact. Het gesprek ging verder naar duurzaamheid, waarbij hij eerst mijn kennis op dat gebied peilde. Mijn focus lag vooral op de ongelijkheid en de uitdaging om dit recht te trekken. Gedurende de rest van de autorit, die een uur duurde, bood hij een uitgebreide lezing in mijn auto aan. Hij deelde zijn visie over hoe zijn nieuwe benadering eruit zou moeten zien, en ik was onder de indruk.

Mooi dat hij een uitgesproken mening had en het niet eens was met mij. Ik vind dat moeilijk. Als ik iets lees, zoals bij Barad, ben ik het snel eens en onder de indruk. Ik gaf aan dat ik graag meer gefundeerd oneens zou kunnen zijn. Zijn antwoord was geruststellend: 'Ik ben hier al acht jaar mee bezig en dit geeft me zekerheid om erover te praten.'

(Misschien ga ik nog verder studeren na de Gerrit Rietveld Academie.)

- 1 Phoebe Hoban, *Alice Neel, The Art Of Not Sitting Pretty*, David Zwirner Books, 2021
p. 343
- 2 Alice Neel, @28 jan, 1900-13okt 1984, was een Amerikaanse kunstenares die zich voornamelijk toelegde op portretschilderen.
(Zoals Alice het zelf graag noemde: Pictures of People).
- 3 Phoebe Hoban, op.cit.: p. 7

Zittend in haar woonkamer, op een stoel. Ik probeer mezelf te zijn. Hoe moet je poseren?

‘Before painting I talk to my sitters and they unconsciously assume their most typical pose-which, in a way, involved all their character and social standing; what the world has done to them and their retaliation. What I feel, what I think, and my involvement with the sitter all comes out in the painting. I like it to look spontaneous, not labored .’¹

De kunstenaar Alice Neel. ² Komend uit een zeer conventioneel gezin. Geboren en opgegroeid in het dorpje Colwyn, Pennsylvania, vlakbij Philadelphia.

‘If I could have met myself in that little town, that would have been a wonderful thing for me. Instead, I had to invent myself .’³

Ik kijk mijn ogen uit. Overal, op de gang, in woonkamer, zelfs op het toilet, door het hele huis hangen schilderijen van mensen, sommige komen me bekend voor, de meeste niet.

Photograph by Jason Schmidt. Paintings: © The Estate of Alice Neel, courtesy of the Estate of Alice Neel and David Zwirner

Ik vind ze soms eng, misschien ook omdat het er zoveel zijn en zo groot. Haar twee zoons, Hartley en Richard, lopen in en uit. Om in de kamer te komen waar Alice schildert, de voorkamer, moet je door de kamers van de jongens heen. Weinig privacy voor hen dus, maar het lijkt ze niet in de weg te staan. Het is duidelijk dat ze dit gewend zijn. Door de ramen kan ik naar buiten kijken. Het leven in New York is vanuit deze positie zichtbaar voor me. Alice praat onophoudelijk terwijl ze aan het werk is. Ik denk steeds dat ze tegen mij praat, waardoor ik op haar vriendelijke geklets reageer. Maar eigenlijk is het meer alsof ze haar gedachten hardop deelt, want ze reageert niet echt op mijn antwoorden. Uiteindelijk kan ik de omgeving een beetje vergeten. Ik kijk en luister naar Alice, en zit heel relax, zelfs een beetje onderuitgezakt.

‘When Alice sang a song, her voice came thin and girlish, so innocent and sweet and her face reflected the same purity.’⁴

- 4 Phoebe Hoban, *Alice Neel, The Art Of Not Sitting Pretty*, David Zwirner Books, 2021
p. 237,
- 5 *Ibid.*: p. 344

Waarom heeft ze mij gevraagd? Een bijzonder persoon vind ik mezelf niet. Ik ben niet bijzonder knap, ook niet bijzonder lelijk. Ik ben geen intellectueel, geen muzikant, geen uitgesproken feministe, geen vriendin, geen buurvrouw. Wat ben ik wel, waardoor Alice mij wil schilderen? Waar gaan haar schilderijen over? Ik had weinig echt mooie mensen gezien in haar portretten, de “flatterende schoonheid” is nergens aanwezig.

‘As for people who want flattering paintings of themselves, even if I wanted to do them, I wouldn’t know what flattery is. To me, as Keats said, beauty is truth, truth beauty. Altered noses always look much worse. I paint to try to reveal the struggle, tragedy and joy of live.’⁵

Ze weet je te doorgronden en je eigen nog niet bekende eigenschappen te laten zien. Ze schildert niemand als een op zichzelf staand individu. Ze schildert de mensen als een “gehele waarheid”. Bij elke encounter met een ‘sitter’ verdwijnt ze in haar ‘sitter’ .Ze gaat het sentimentele uit de weg, op zoek naar eerlijkheid. Moet je het sentiment uit de weg gaan om eerlijkheid te laten zien?

6 Ibid.: p. 432

7 Mary DuBose Garrard (born 1937) is an American art historian and emerita professor at American University. She is recognized as “one of the founders of feminist art theory”

8 Annie M. Sprinkle (born Ellen F. Steinberg on July 23, 1954) is an American certified sexologist,[performance artist, former sex worker, and advocate for sex work and health care..

9 Gerard Joseph Malanga (born March 20, 1943) is an American poet, photographer, filmmaker, actor, curator and archivist.

'I try to paint the scene. A human comedy like Balzac - the past, present, and future interlaced with the levels of society, like Proust.' ⁶

'She exposed something I wasn't quite ready to share.' Mary Garrard ⁷

'I loved the painting and think she really captured me. She saw the sexually liberated adventurous and fun, me, not the victim me. The year 1982 was the era of anti-porn feminism, but she just saw the joy and the fun. The face is not your usual porn star face, however. There's some shyness there, I think. I was actually quite shy! She did try and look into my true soul and I was happy for her to do that. And she got my boobs perfectly.' Annie Sprinkle ⁸

'She said she saw something devilish in me.' Gerard malanga ⁹

Andy Warhol by Alice Neel

1970

Oil and acrylic on linen

Overall: 60 x 40in. (152.4 x 101.6 cm)

Credit line

Whitney Museum of American Art, New York; gift of Timothy Collins

Rights and reproductions

© The Estate of Alice Neel. Courtesy The Estate of Alice Neel and David Zwirner

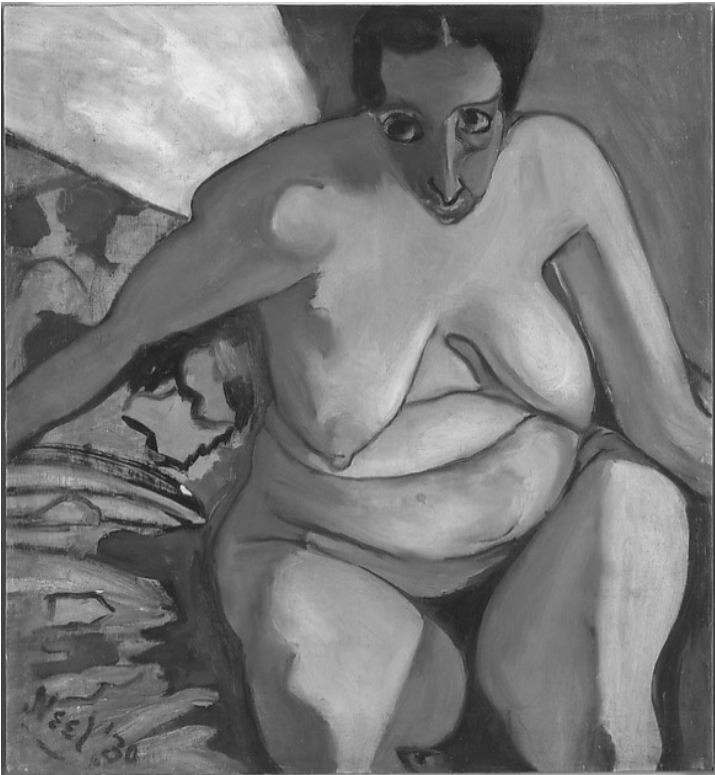
‘She wasn’t trying to not be flattering. When painting you, she seemed to be totally empathetic. She wasn’t judging. She was trying to just get who you were. Weirdly, you were less self-conscious.’¹⁰ Ginny, daughter in law

‘To embody the absolute truth rather than the beauty of an individual .’ Robert Henri ¹¹

De waarheid. Alice kan je innerlijke kwetsbaarheid onthullen. Ze liet je bloot poseren, letterlijk bloot. Bloot met je ogen dicht. Zoals het portret van Andy Warhol.

‘She captures the vulnerability of an artist whose work and public persona were famous for their cool detachment. When in public, Warhol typically cloaked himself in a variety of guises-wigs, makeup, sunglasses, and a practiced air of disinterestedness.’¹²

‘Nudity is a threat to my existence.’ Andy Warhol ¹³

Ethel Ashton, by Alice Neel

Date: 1930

Oil on canvas

Dimensions: 24 x 22 in. (61 x 55.9 cm)

Framed: 31 11/16 in. x 30 1/16 in. x 1 1/16 in. (80.5 x 76.3 x 2.7 cm)

Credit Line: Tate: Presented by the American Fund for the Tate Gallery, courtesy of Hartley and Richard Neel, the artist's sons 2012

Rights and Reproduction: © The Estate of Alice Neel

Het schilderen ging snel, snel en voor een deel vanuit het geheugen. “Je moet een goed geheugen hebben om de “sitter” te kunnen schilderen”, zei Alice zelf. Een portret vormt geen samenraapsel van verschillende emoties. Het draait om de herinnering aan dat cruciale moment en die bijzondere blik. Dat is waar het om gaat. Alice schuwde geen inspanning om de absolute waarheid te onthullen, ongeacht wie je bent of waar je denkt te staan in de hiërarchie van de samenleving.

In dit schilderij, *Ethel Ashton*, wordt de afstand, om objectief te kunnen kijken, opgeheven. Alice brengt je dicht bij Ashton ¹⁴. Te dichtbij om op een comfortabele manier te kunnen kijken. Je wordt gedwongen om direct in de ogen van Ashton te kijken, waardoor haar kwetsbaarheid zichtbaar wordt. Ze lijkt zich nergens te kunnen verbergen. Ze toont misschien de wens om zich terug te trekken, maar de onontkoombare waarheid is dat ze dat niet kan.

‘She’s almost apologizing for living.’ ¹⁵ Alice Neel

'With eye contact comes recognition, and with recognition , the constructive convention of the nude collapses with the same gravitational force as the folds of Asthon's flesh. The genre of the nude has undergone a seismic shift, for the subject is no longer the artist's fantasy, erotic or otherwise, about the model, nor an objective anatomical rendering, but the ways in which the model's relationship to her body conditions her interpersonal relationships. The arrowhead shape of Ashton's face, thrust down into her chest like a turtle's into its shell, is doubled in her pendulous breast. The body is now part of a person's permanent psychological baggage. '16

De innerlijke wereld en persoonlijke gevoelens van het model ten opzichte van haar eigen lichaam. Er heerst een gevoel van ongemak, wat zowel herkenbaar als confronterend is voor de toeschouwer

Self-Portrait, Skull, 1958

Ink on paper, 29,8 x 22,2 cm

Courtesy of the estate of Alice Neel,

Uit het boek: *Alice Neel, the Subject and Me*. Talbot Rice Gallery, 29 july to
8 october 2016

Ik was bang, hoe zou ze mij schilderen? Zag ze misschien dat ik heimelijk een egoïst pur sang was, iemand die droomde van sex met meerdere, dat ik mijn moeder en vader haatte? Zou ze eigenschappen van mij ontdekken die ik zelf nog niet wist of verborgen wil houden?

‘I will possess your body so I can escape my own.’¹⁷ “The vampire” Alice Neel.

- 10 Julia Felsenthal, " *Searching for myself in Alice Neel's radical portraits.*". February 26, 2019.
<https://www.vogue.com/article/alice-neel-david-zwirner-portraits>
- 11 Phoebe Hoban, op.cit.: p. 25
Robert Henri, de inspirator voor Alice. Deze uitspraak wordt toegeschreven aan Robert Henri, een Amerikaanse schilder en een van de leidende figuren van de Ashcan (prullenbak) School, een beweging binnen de Amerikaanse realistische kunst in het begin van de 20e eeuw. Henri staat bekend om zijn opvattingen over kunst en zijn nadruk op het weergeven van de waarheid en essentie van het onderwerp in plaats van puur esthetische schoonheid. Deze uitspraak weerspiegelt zijn benadering van kunst en artistieke expressie.
- 12 <https://whitney.org/collection/works/2887#:~:text=Here%2C%20Neel%20captures%20the%20vulnerability,a%20practiced%20air%20of%20disintegratedness>.
- 13 Andy Warhol was een Amerikaans kunstenaar, filmregisseur en auteur. 6 augustus 1928 - 22 februari 1987
- 14 Ethel V. Ashton (February 9, 1896 - May 1975) was een Amerikaanse kunstenares.
- 15 Giorgia Bottinelli, <https://www.tate.org.uk/art/artworks/neel-ethel-ashton-t13703>, maart 2002.
- 16 Pamela Allara, *Pictures of People*, Alice Neel's American Portrait Gallery, Brandeis University Press, 1998 p. 221.
- 17 Julia Felsenthal, loc.cit.

Alice Neel kruipt in je lichaam. In je Zijn.

Het voelt alsof iemand via mijn laptop, mijn leven binnendringt, het overneemt. Mijn cursor beweegt oncontroleerbaar over het scherm, en ik ben volledig machteloos. Ik moet toezien hoe de cursor sommige mappen opent. Mijn laptop, mijn privé domein. Hoe kan het dat iemand anders vanaf een afstand in mijn computer komt? Het meest verontrustende is dat degene die dit doet, een volstrekte onbekende is, iemand die ik nog nooit heb ontmoet en waarschijnlijk nooit ga ontmoeten. Het voelt bizar en beangstigend.

Wanneer iemand in jou kruipt, tijdelijk verenigd in hetzelfde lichaam, ontstaat er een nieuwe entiteit. Een unieke samensmelting. Alice dringt binnen bij haar 'sitter', om het innerlijke te ontdekken. Alice en de 'sitter', vormen iets nieuws. Dan is het niet de waarheid van de "sitter", noch van het individu Alice. Op het canvas ontstaat er een waarheid die er voorheen nog niet was, maar wel tijdelijk.

1 Phoebe Hoban, *Alice Neel, The Art Of Not Sitting Pretty*, David Zwirner Books, 2021, p.176.

2 In de jaren 1940-1950 waren deze kunstenaars al actief, de term en erkenning, abstract expressionisme kwam pas nadat de stroming zich ontwikkelde en bekendheid verwierf. Robert Coates en ook Clement Greenberg (kunst critici) speelden een belangrijke rol bij de erkenning van de Abstract Expressionisten.

“Hence it developed that the true and most important function of the Avantgarde was not to “experiment,” but to find a path along which it would be possible to keep culture moving in the midst of ideological confusion and violent... “Art for art’s sake’ and “pure poetry” appear, and subject matter or content becomes something to be avoided like a plague. It has been in search of the absolute that the avant-garde has arrived at “abstract” of “nonobjective’ art - and poetry too... Content is to be dissolved so completely into form that the work of art or literature cannot be reduced in whole or in part to anything not itself.” Clement Greenberg, through *Partisan Review*, “Avant-garde and Kitch” .

3 Marguerite (Peggy) Guggenheim (New York, 26 augustus 1898 - Padua, 23 december 1979) was een Amerikaanse die bekendstond om haar kunstverzameling

'She would never be someone who catered to trends. " I never followed any school. I never imitated any artist. I never did any of that, " she said. She had long ago determined her own path, and she stuck to it, regardless of the negative professional consequences .' ¹

Terwijl het abstract expressionism ² in de jaren 50, op zijn hoogtepunt was, bleef Alice bij haar 'pictures of people' Nog steeds onontdekt bij het grote publiek.

De abstract expressionisten waren op diverse manieren met elkaar verbonden. Ze zochten elkaars gezelschap op, bestudeerden elkaars werk, voorzagen het van commentaar, en namen gezamenlijk deel aan verschillende tentoonstellingen. Dit gold ook voor kunstcritici, galerie-eigenaren, verzamelaars, en notabelen, waaronder Peggy Guggenheim. ³ Het betrof een doordachte en bewust geïsoleerde gemeenschap die in New York woonachtig was

Alice hoorde daar niet bij.

4 Phoebe Hoban, *op.cit.*, p. 221

De kloof tussen deze groep en Alice werd alleen maar groter en groter. Letterlijk zelfs. Alice koos haar eigen pad. Ze woonde in die tijd, 'more than a hundred blocks from the epicenter of the modern art world, with its downtown studios and galleries.'

'I am against abstract and non-objective art, because such art shows a hatred of human beings. It is an attempt to eliminate people from art, and as such is bound to fail. Rembrandt en Titian gave us a whole universe in their portraits, but this modern art is good only for wall-paper or textiles...But for me, people come first... I think I have tried to assert the dignity and eternal importance of the human being in my portraits.'

4 Alice Neel

Haar, consequente, inclusieve benadering omvatte mensen uit alle lagen van de Amerikaanse samenleving, ongeacht ras, klasse, politieke overtuiging of seksuele geaardheid. Met haar werk, acties en uitspraken benadrukte ze dat de Amerikaanse cultuur niet langer gedefinieerd mocht worden als louter de blanke middenklasse en dat de moderne kunst haar focus moest verleggen van het private en geïsoleerde, naar het publieke domein.

5 Tina Boesch, *Alice Neel: Painting as Encounter*, online gelezen op 18 dec 2023.
<https://tinaboesch.com/2015/03/12/alice-neel-painting-as-encounter/>

'This artistic convention is meaningful: the content of Neel's portraits is not solely the identity of the individuals who appear on the canvas, but includes Neel's experience of her encounter with these subjects at a certain place and time. The truth of the painting is in the encounter of one subject--the painter--with another subject--the sitter.'⁵

De encounter, daar waar Alice de 'sitter' ontmoet.

Painting as an encounter.

Een 'encounter' is een term die verschillende situaties kan omvatten. Het kan een ontmoeting zijn tussen entiteiten. Het kan duiden op een ervaring, waarbij iemand iets nieuws meemaakt of leert. Soms kan een encounter echter meer gespannen zijn, zoals een confrontatie of botsing tussen individuen met tegenstrijdige standpunten. Een encounter blijft constant in beweging, zoals een doorgeefluik van verschillende interacties tussen entiteiten en gebeurtenissen.

Een encounter = een ontmoeting, waarbij de confrontatie een beleving is
een ontdekking
de aanraking/ botsing van een samenkomst
een beïnvloeiing, het stopt niet.

- 1 Karen Barad , 29 april 1956, is een theoretica en filosoof die gespecialiseerd is in de studie van theoretische fysica, filosofie van de wetenschap, feministische theorie en wetenschaps studies. Ze heeft een achtergrond in de theoretische deeltjesfysica en heeft haar aandacht verlegd naar het ontwikkelen van een filosofisch raamwerk dat bekend staat als agential realism (agentiële realiteit) en haar concept van “intra-actie”.
  - 2 Karen Barad, *Meeting the universe halfway*, Duke university press, Durham & Londen 2007.P. 56
  - 3 Adam Kleinman, *Intra-actions*, een interview met Karen Barad voor het contemporary art magazine Mousse 34, zomer 2012
- Karen Barad's werk benadrukt ideeën over de wederzijdse vorming van entiteiten in hun interacties met elkaar en hun omgeving.

“intra-actieve herconfiguratie”

Barad gebruikt een onderzoek over amoebenkolonies, slijmzwammen, deze tonen het vermogen om te veranderen van een groep genetisch identieke enkele cellen in een geaggregeerde slak,(“geaggregeerde structuur” = individuele cellen of organismen komen samen om een complexere, collectieve vorm te creëren.)met een immuunsysteem, spieren en zenuwen, eenvoudige hersenen en andere organische functies die kenmerkend zijn voor meercellige soorten. Met verschillende rollen gespeeld door identieke cellulaire eenheden. Dus de vraag wat wel of niet een ‘individu’ is, is geen duidelijke kwestie. De sociale amoeben stellen de aard van identiteit vreemd, waardoor het binaire individu/groep in twijfel wordt getrokken.

- 4 De woorden materialized en materializing, komen van het werkwoord, To materialize= te materialiseren, te concretiseren.

Intra-action, een neologisme van Karen Barad ¹

‘Not about intervening (from outside), but about intra-acting, from within.’ ²

‘Individuals do not not exist, but are not individually determinate. Rather, individuals only exist within phenomena (particular materialized/materializing relations) in their ongoing iteratively intra-active reconiguring.’ ³

Individuen bestaan niet niet, maar zijn niet individueel bepaald. Eerder bestaan individuen alleen binnen fenomenen (bijzondere gematerialiseerde en materialiserende relaties ⁴) in hun voortdurende herhalende intra-actieve herconfiguratie.

5 Liza Prins, blz 71, MetropolisM, okt/nov 2018 nr. 5

6 Adam Kleinman, *Intra-actions*, een interview met Karen Barad voor het contemporary art magazine Mousse 34, zomer

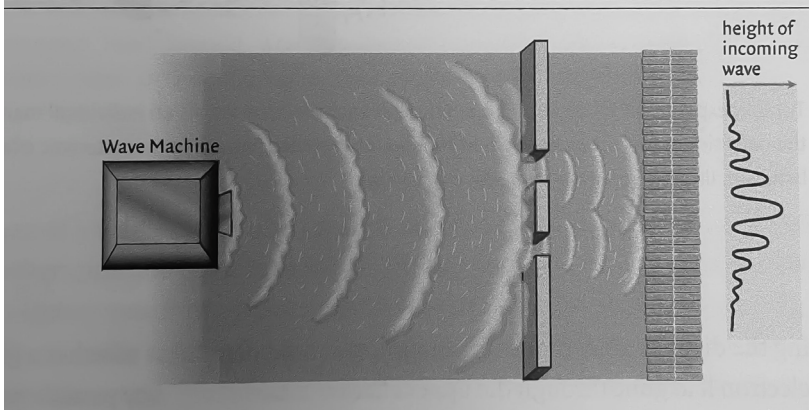
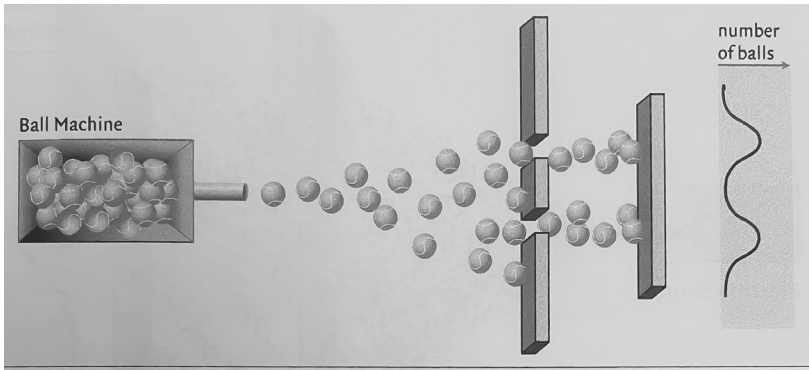

‘Intra-actie verschilt van interactie: de laatste impliceert altijd al twee individuele entiteiten. Bij intra-actie zijn die scheidingslijnen nog helemaal niet bepaald.’⁵

Intra-: binnen een enkele entiteit

Inter-: tussen twee of meer verschillende entiteiten.

‘We hebben altijd gedacht dat de wereld was gemaakt van afzonderlijke objecten en dat er interacties plaatsvonden tussen individuen die bestonden voorafgaand aan de uitwisselingen,’⁶ maar intra-actie verwijst naar het idee dat entiteiten (objecten, subjecten, krachten, enz.) niet autonoom bestaan, maar eerder ontstaan in hun wederzijdse interacties. Het benadrukt de wederzijdse afhankelijkheid en de manier waarop de grenzen tussen objecten en subjecten fluïde en relationeel zijn. Het is niet alleen dat objecten en subjecten op elkaar reageren, maar dat ze elkaar daadwerkelijk vormen in hun wederzijdse interacties.

In essentie benadrukt intra-actie de fundamentele verwevenheid en onderlinge 'beïnvloeiing' van alles in de wereld.

Barad gebruikt de term diffractie, zoals bij lichtgolven als een metafoer. Golven ontmoeten elkaar en interageren. In plaats van simpelweg te botsen en door te gaan, zoals bij een botsing tussen harde objecten. Ze beïnvloeden elkaar op een fluïde manier. Wanneer de golven elkaar ontmoeten, vind er een reeks van interacties plaats, met als resultaat, nieuwe patronen en richtingen. Dit proces staat bekend als diffractie.

7 Karen Barad, *Meeting the universe halfway*, Duke university press, Durham & Londen 2007.

Niels Bohr's philosophy-physics P.103

Two split experiment is for particles (top) and waves (bottom). The diagram summarised the results expected from the point of view of classical physics and emphasised the differences in wave and particle behaviours. The graph tot the right of the experiment using particles (top) shows that most of the balls or particles are detected directly opposite each of the slits, with some going off to either side. By contrast, the graph of the results of the wave experiment (bottom) shows a characteristic diffraction.

8 Liza Prins, blz 71, MetropolisM, okt/nov 2018 nr. 5

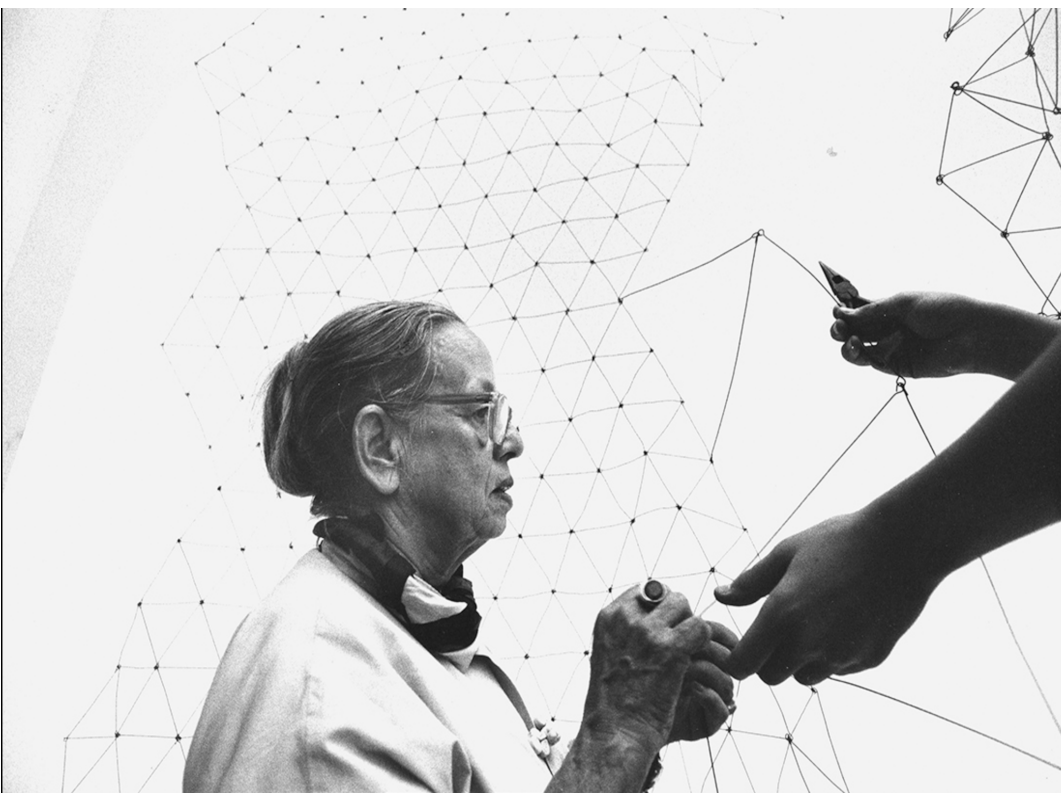
Objecten en subjecten bestaan niet op zichzelf, maar komen tot stand in relatie tot elkaar.

‘Intra-acties dus, waarin zowel mensen als niet-mensen en zowel materiaal als discours actief zijn, zijn de primaire bouwstenen van onze realiteit.’ ⁸

De scheiding tussen waarnemer en het waargenomen is niet absoluut, maar een voortdurende en wederzijdse interactie tussen deze twee. Niks staat op zichzelf en is geen absoluut gegeven.

Reticulárea (ambientación). Galería de Arte Nacional, Sala Permanente. Caracas, 1981
Foto: Christian Belpaire (Archivo Fundación Gego)

'Threads, weaving, everything is related somehow.' ¹ **GE**trud **GO**ldschmidt ²

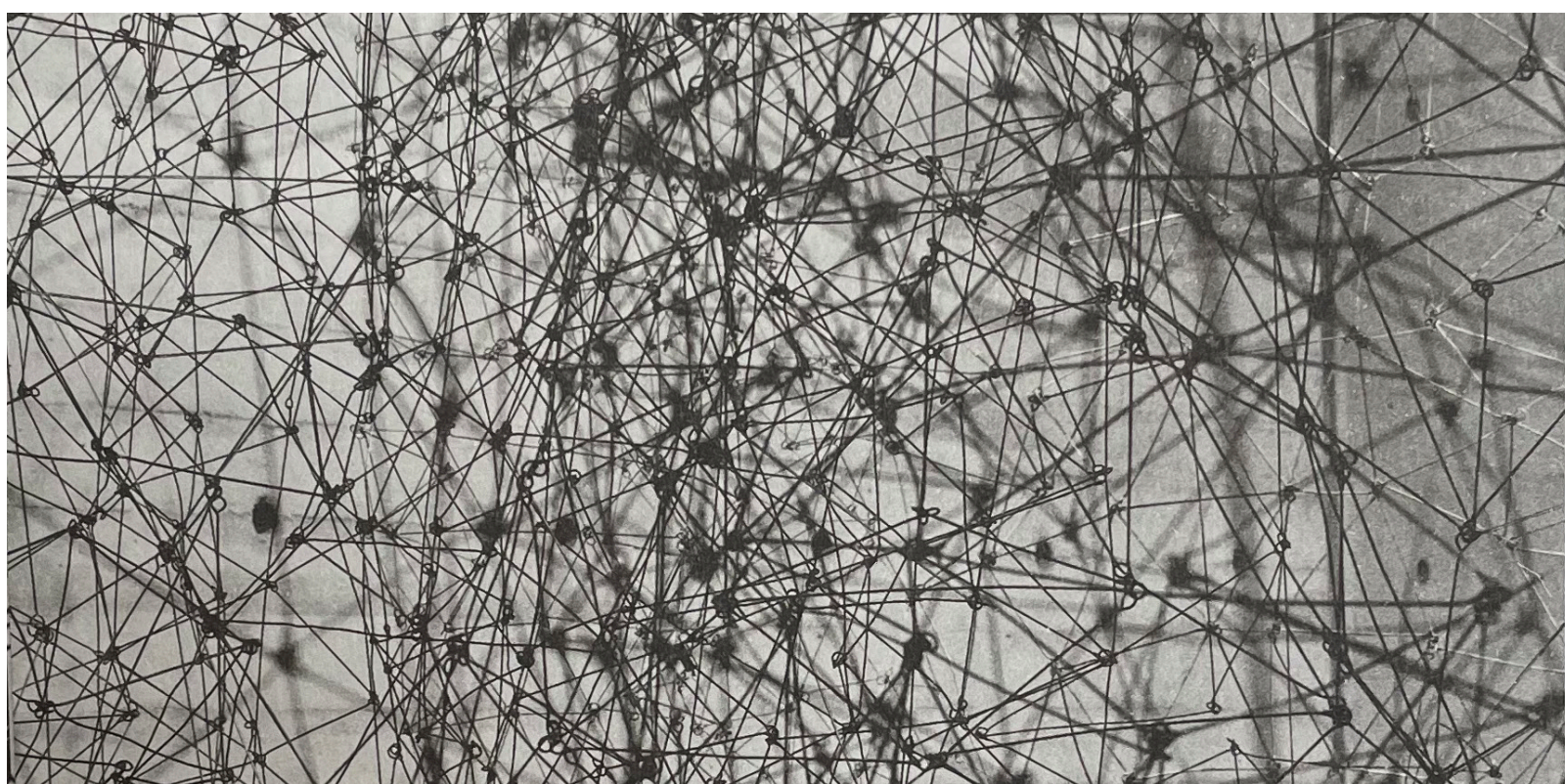
Gego, *Reticularia*, 1969, Museo de Bellas Artes, Caracas. Steel, iron, bronze, lead, aluminium, paint, and fabric; approx. 3.50 x 8.24 x 4.40m

Lopend door het werk *Reticulárea*((letterlijk, “reticule area”) van Gego is het alsof ik me bevind in een labyrint van draadachtige structuren die zich voor me ontvouwen. De lijnen lijken willekeurig, maar naarmate ik verder ga, begin ik de subtiele ordening te ontcijferen. Een web gebaseerd op een reticulaire structuur, gemaakt van onderling verbonden staven in de vorm van driehoeken om een netwerk te creëren.

‘Gego build specific structure in order to encourage free thinking.’³

‘Gego was opgeleid als een architect, hierbij was ze getraind om lijnen te tekenen met een definitieve betekenis, lijnen die vormen of ruimtes bepalen als symbolen van grenzen, nooit met een eigen leven.’⁴ Als kunstenaar is ze de grenzen van de lijn als autonoom en onafhankelijk object gaan verkennen.

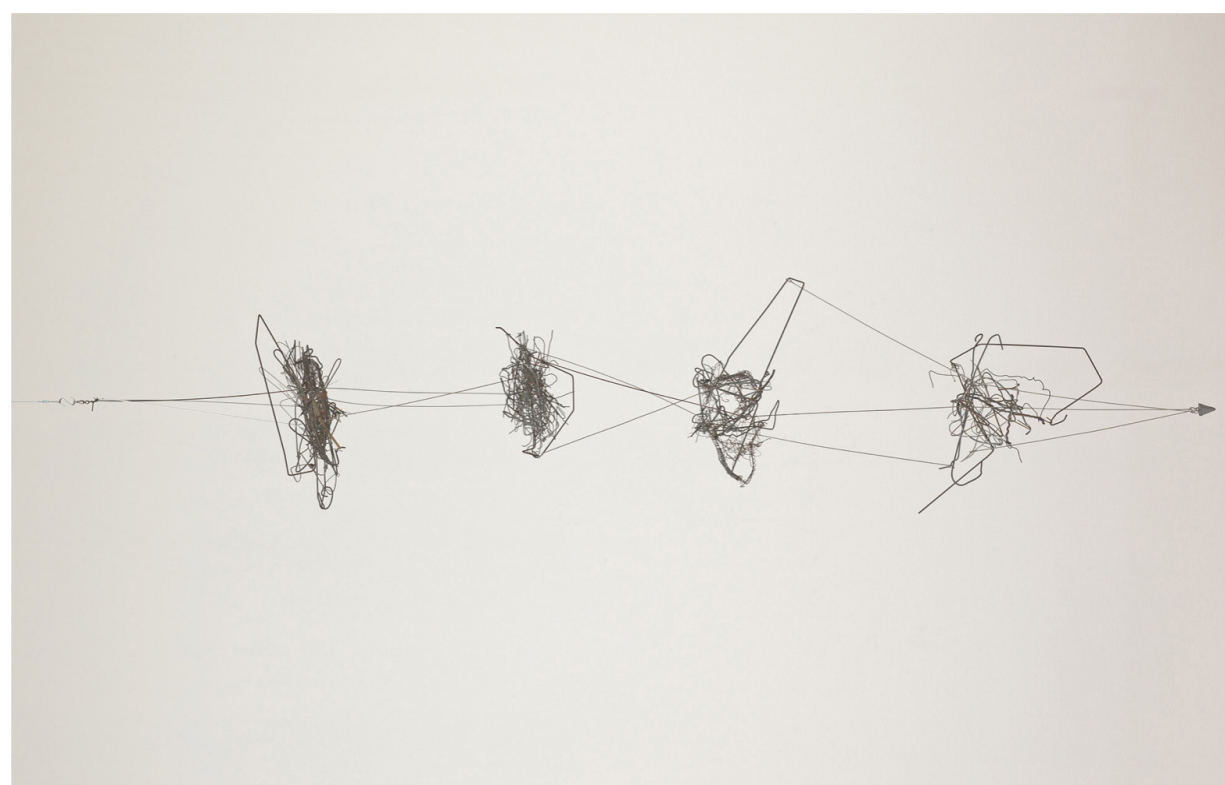
‘A line as object to play with.’⁵ GEGO

Het net, hoewel gebaseerd op geometrie, vertoont een poëtische verstoring van die geometrie, een 'messiness', een favoriet woord van Gego. De netten tonen hun imperfecties; ik kan de uitdagingen waarnemen in de knooppunten, ontmoetingen waar verschillende lijnen samenkomen en met elkaar interageren. Deze knooppunten, soms opnieuw geassembleerd en met de hand hersteld, zijn geen punten waarbij het stopt, maar geven ruimte aan iets nieuws om te ontstaan.

'Line is thought.'⁶

'It begins as an assemblage of various parts of Gego's work, different sculptures being woven together into this major net. It immerses you with this environment, but you also become part of the work, as you are not only interacting with the work, but you're activating the work. Its a work that decenters, and allows for multiple points of view to coexist within one space.'¹⁰

Gego (Gertrud Goldschmidt).
Ledge II, no. 88/37. 1988
[https://www.moma.org/
collection/works/205944](https://www.moma.org/collection/works/205944)

Gego ziet de lijnen, als gedachten die stromen, deze gedachten kruisen elkaar op onverwachte punten, en creëren nieuwe knooppunten. Een vernieuwing, een tabula rasa, daar waar het opnieuw begint en weer ontmoet.

‘Gego makes connection between the ruptures.’⁷

Het is juist omdat het er op het eerste gezicht zo “perfect” uitziet, dat het fascinerend is om de moeilijkheden in deze ontmoetingen te observeren. Het roept voor mij de gedachte op: ‘Was het ‘echte’ leven maar zo ‘simpel.’ Als je iets kapot maakt, kun je het weer aan elkaar binden, met een sterkere knoop, wellicht op een andere plek. De knoop als een verbinding, waarbij conflicten niet uit de weg worden gegaan.

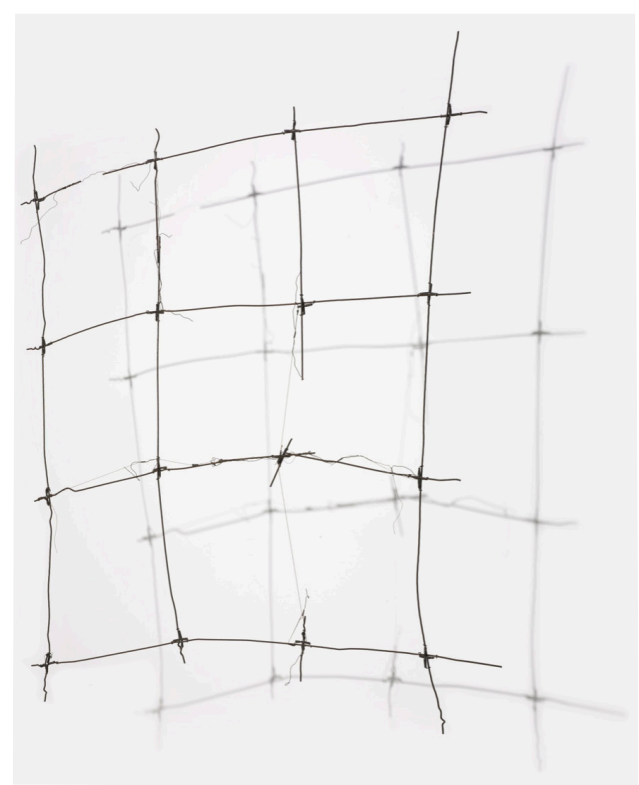

‘Even though she didn’t speak much, or didn’t like speaking much about herself or her life, it’s all interwoven. And if you learn to read through the language of abstraction, you also see that the lines are also the lines of a life.’⁸

Het net is licht, luchtig, transparant, een allegorie van interactie, geen begin geen eind. Een niet - lineair of -hiërarchisch structuur, maar wel zichtbaar. Duidelijk en oprecht. Niks verstoort of verzwegen. Wat je ziet is wat je krijgt. Eerlijkheid.

‘Nothing glitters in Gego’s work: so the eye can unravel them without make-up.’⁹

Gego (Gertrude Goldschmidt)
Dibujo sin papel
metal wire and thread construction
35 7/8 by 34 in.
90.4 by 86.3 cm
Executed in 1985.

De equivalentie van de schaduwen in relatie tot het sculptuur, zorgen ervoor dat ik nog meer ervaar dat het niet een vastgezet werk is. terwijl ik er doorheen loop verandert het voortdurend met me mee. Het voelt alsof het sculptuur constant in beweging is, reagerend op de subtiele veranderingen in licht en omgeving. Deze dynamiek geeft het werk een ongrijpbare kwaliteit, waardoor het nooit hetzelfde lijkt als het moment ervoor. Het net van Gego nodigt uit tot interactie. Ik voel me niet alleen een waarnemer, maar een deelnemer van het kunstwerk zelf. Het ontmoet en zal altijd blijven ontmoeten en uitwisselen. Het is een wederzijdse beïnvloeiing.

Ik, als een knooppunt in het werk van Gego.

- 1 Monica Amor, *Weaving the space in between*. Yale university press, New Haven & London; p.73
- 2 Gertrud Louise Goldschmidt (1 Aug 1912 – 17 Sept1994), bekend als Gego, was een Duits-Venezolaanse kunstenares.
- 3 Eva-Marina Froitzheim, Brigitte Kölle, Lisa Le Feuvre, Petra Roettig. *Gego : line as object*, 2013, P. 13
- 4 Geaninne Gutierrez-Guimaraes and Pablo Leon de la Barra: Guggenheim. *Gego, measuring infinity*, P.64
- 5 Nathalie David, *GEGO Gertrud Louise Goldschmidt*, Een Documentaire uit feb 2013 ; 15e min
- 6 *Gego—A Drawing in Space: Art Talk with Mary Schneider Enriquez*, 23 feb 2022 HARVARD ART MUSEUMS; A lecture online; 20.55 min.
https://youtu.be/k7YfCz2Xz-E?si=b36MQj_ik5ylxU1r
- 7 Nathalie David, *GEGO Gertrud Louise Goldschmidt*, Een Documentaire uit feb 2013; 23e min
- 8 Pablo León de la Barra, Curator at Large, Latin America, Solomon R. Guggenheim Museum and Foundation.
<https://www.guggenheim.org/video/gego-the-lines-of-a-life>; JUNE 21, 2023
- 9 Ibid.:P. 94
- 10 Guggenheim Museum; *Gego: The Lines of a Life*; This video was created on the occasion of *Gego: Measuring Infinity*, Solomon R. Guggenheim Museum, March 31–September 10, 2023; <https://www.guggenheim.org/video/gego-the-lines-of-a-life>
- 11 Nathalie David, *GEGO Gertrud Louise Goldschmidt*, Een Documentaire uit feb 2013.

The net is an allegory for people interacting with each other. For changes in relationships, separation that happen. New points of linkage.”¹¹

- 1 Bertina, Daniel; *Noem mij maar gewoon een portretschilder*, interview met Jeanne van Heeswijk, 19 mei 2010; <https://danielbertina.nl/2010/05/noem-mij-maar-portretschilder-jeanne-van-heeswijk-kunstenaar/>; geraadpleegd op 19 dec 2023
- 2 Henriette Adriana Maria (Jeanne) van Heeswijk (Schijndel, 14 februari 1965) is een Nederlands beeldend kunstenaar. Ze werkt als conceptueel kunstenaar voornamelijk aan projecten in de openbare ruimte, die worden “gekenmerkt door een sterke sociale betrokkenheid.”
- 3 van Balveren, Susanne; *‘Durf politiek te dromen’ – in gesprek met Jeanne van Heeswijk*; <https://www.mistermotley.nl/durf-politiek-te-dromen-ge-sprek-met-jeanne-van-heeswijk/>; geraadpleegd op 19 dec 2023

‘Noem mij maar gewoon een hedendaagse portretschilder. Ik boetseer met de werkelijkheid. Ik maak in samenwerking met anderen portretten van de werkelijkheid - van de samenleving - alleen dan driedimensionaal en in de tijd bepaald.’ ¹ Jeanne van Heeswijk ²

En voor deze portretten laat ze de confrontaties - encounters ontstaan en gebeuren tussen de lokale. ‘Mijn werk gaat over het lokale, maar dat staat voor mij niet gelijk aan bewoners, lokale heeft betrekking op verschillende aspecten, zoals fysieke omgeving, emotionele sfeer, relaties tussen mensen, verhalen en juridische structuren.’³

Ze wil zich niet laten beheersen door een vooraf bepaald doel of eindresultaat, maar richt zich op het bevragen die de rol van communicatieve taal in het vormingsproces heeft.

Voorbeelden van deze ontmoetingen zijn te vinden in deze projecten:

<http://collectiveimaginaries.org/phl-assembled>

'Philadelphia Assembled asks: how can we collectively shape our futures?' ⁴

Van Heeswijk begint de projecten met deep-listening, zoals met haar werk *Philadelphia Assembled*. Hier was ze een jaar lang vijfhonderd gesprekken aan het voeren over hoe mensen hun veranderende stad beschreven.

'Aan het einde van het gesprek vroeg ik vervolgens altijd of ze mij aan iemand anders wilden voorstellen die ik volgens hen moest spreken. Uit al die gesprekken kwamen nieuwe vragen voort die ik dan weer meenam naar het volgende gesprek. Zo ontstond er een set vragen waarmee de contouren van het project zichtbaar werden.'⁵

POGODBA O DELU

ki je v skladu s členi 107. in 110. Zakona o delovnih razmerjih (Ur. l. RS št. 14/90, 5/91 in 71/93) sklenjena:

DELODAJALEC: MODERNA GALERIJA LJUBLJANA, Tomšičeva 14, 1000 Ljubljana

in: H.A.M. van Heesljk, po poklicu: Freelance, stanujoč: 90.61.924.B.011 Vaandrigstraat 10, 303H px Rotterdam, zaposlen: Moderna galerija Ljubljana, Tomšičeva 14, 1000 Ljubljana

banke in številka žiro računa: 5927412 Postbank, Swiftcode FMO BNL-ZA

Prezverniki del - delavec: H.A.M. VAN HEESLIJK

bo opravil začasna oz. občasna dela: čuvaj muzejske zbirke

informativator

ki jih bo opravil: v Moderni galeriji v Ljubljani

II.

Obveznosti prevzemnika del - delavca: do 29.02.2000

- v primeru zamude z izpolnitvijo pogodbenih obveznosti je naročniku dolžan plačati pogodbeno kazen v višini % pogodbenih obveznosti

- v primeru neizpolnjevanja svoje obveznosti je dolžan naročnik plačati pogodbeno kazen v višini % pogodbenih obveznosti

- prevzeta dela opraviti vestno in strokovno pravilno, za kar tudi odgovarja ter pri tem upoštevati eventualna navodila delodajalca.

- opravil prevzeta dela sam ali skupaj s člani svoje družine (ustrezno podčrtaj) v trajanju največ 60 dni v koledarskem letu oziroma 8 ur na teden; odgovornost za izpolnitev nosi v obeh primerih prevzemnik del.

III.

Obveznosti delodajalca so:

- plačati prevzemniku del za opravljeno delo pogodbeno ceno, ki se določi na osnovi: 109,600,00 SIT

- naslednji način: v celoti po opravljenem delu

- zagotoviti ustrezne ukrepe za varno delo glede na naravo dela

- zavarovati prevzemnika del za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni

IV.

Druga medsebojne pravice in obveznosti pogodbenih strank:

V.

V primeru spora je pristojno delovno in socialno sodišče v Ljubljani

VI.

Pogodba je sestavljena v treh izvodih, od katerih prejme delavec en izvod in delodajalec dva izvoda.

Pogodba začne veljati, ko je podpisata obe pogodbeni stranki.

V Ljubljani, dne 06.02.2000, Prevzemnik del: H.A.M. van Heesljk, Delodajalec: Moderna galerija Ljubljana, dne 06.02.2000

Prezverniki del: H.A.M. van Heesljk

Delodajalec: Moderna galerija Ljubljana

@www.jeannetworks.net

'Act of Presence - without value' ⁶

In haar voortdurende streven naar collectieve betekenis, neemt Van Heeswijk de rol aan van zaalwachter in het werk *Act of presence - without value*. 'She instrumentalist herself, as in the case it was her presence, rather than the art object, that had value. Her contribution of a site-specific work'⁷, voor de tentoonstelling *Worthless* in Moderna Galerije in Ljubljana. Hier nam Jeanne de positie als zaalwachter in. Iedere dag vanuit een andere positie, acht uur per dag, zes dagen per week en voor vier weken, verschaftte ze informatie over de tentoonstelling en deelde haar ideeën over het concept van waarde in hedendaagse kunst met de bezoekers. Haar onderwerp ging over de 'artist-object-value' relatie. Hoe we de waarde van kunst definiëren en beoordelen. Voor dit werk had ze geprobeerd de taal eigen te maken. Sloveens. Ze had een intensieve taalcursus gevolgd en dit vormde de basis voor het communiceren van ideeën over waarde met de bezoekers.

'Interweaving' ideeën en perspectieven met anderen en die van van Heeswijk

- 4 Jeanne van Heeswijk met 291 participanten; *Philadelphia Assembled*; 2014 - 2017 ;Locatie: Philadelphia;
https://www.jeannetworks.net/projects/philadelphia_assembled/ ; geraadpleegd op 12 jan 2024
- 5 van Balveren, Susanne; '*Durf politiek te dromen*' – *in gesprek met Jeanne van Heeswijk*; <https://www.mistermotley.nl/durf-politiek-te-dromen-ge-sprek-met-jeanne-van-heeswijk/> ; geraadpleegd op 19 dec 2023
- 6 *Acte de Présence - Sans Valeur*
Moderna Galerija, Ljubljana, Jan 2000
Duration: 04.02.2000 - 05.03.2000
Location: Moderna Galerija, Ljubljana
Participants: 4
Visitors: people visiting the museum
- 7 Jeanne van Heeswijk, *Systems*, red. Axel Lapp, The Greenbox, Zurich (2007) P.77

Het heroveren en teruggeven van publieke ruimtes aan de burgers is voor Jeanne van Heeswijk geen kwestie van belerend optreden of het creëren van geïsoleerde “hokjes” om confrontaties tussen verschillende mensen te vermijden. Integendeel, zij pleit voor het actief laten plaatsvinden van confrontaties. Haar benadering is geworteld in ‘*fields of interaction*’, krachtenvelden, spanningsvelden.

‘*Fields of interaction*, bestaan uit een frame van vragen die een bepaalde problematiek omschrijven of begrenzen. Vragen over openbaarheid, sociale interactie en politiek. Het zijn tijdelijke gebieden om zaken te bespelen, te confronteren en te bediscussiëren. Ik stap als kunstenaar in een proces en ben daarin een van de deelnemers, een van de actoren. Mijn rol is die van conductor, niet als stage director maar als geleider van energie, van een actie-reactieveld. Daarmee wordt geprobeerd een tijdelijk krachtenveld, een *field of interaction* in het leven te roepen. Welke vraagstukken daarin aan de orde komen bepaal ik niet zelf.

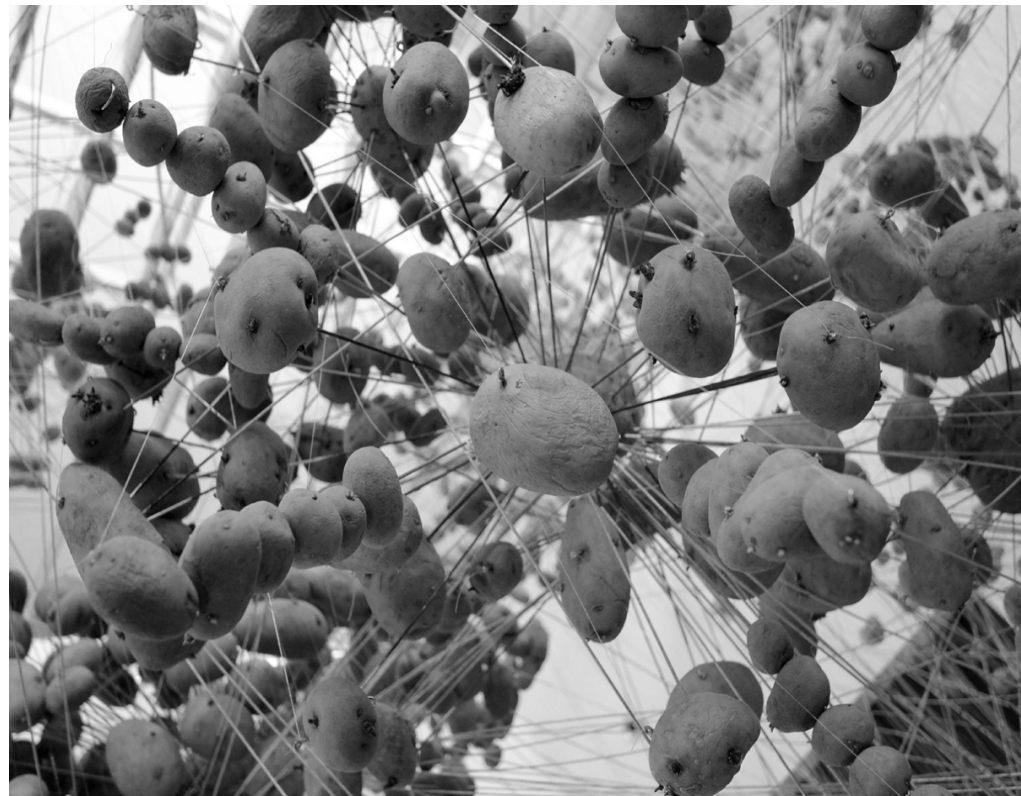
- 8 Eva Visser & Hugo Bongers. <https://www.puntkomma.org/interview/jeanne-van-heeswijk>; geraadpleegd op 19 dec 2023
- 9 van Balveren, Susanne; '*Durf politiek te dromen*' – in gesprek met Jeanne van Heeswijk; <https://www.mistermotley.nl/durf-politiek-te-dromen-ge-sprek-met-jeanne-van-heeswijk/> ; geraadpleegd op 19 dec 2023
- 10 Daniel Tucker Interview met Jeanne van Heeswijk, *Holding Space: about Assembling Philadelphia Assembled*. 3 feb 2017. P.16
Online via <http://phlasmsembled.net; phlapubinterviewseriesfinal2019.pdf>; geraadpleegd op 19 dec 2023

De kunstenaar is geen eigenaar van de vragen die het krachtenveld bepalen, evenmin van het hele proces. Het proces krijgt een eigen dynamiek door de op elkaar inwerkende krachten van de verschillende deelnemers.’⁸ (Jeanne van Heeswijk)

‘De *fields of interaction* vormen een platform voor ontmoetingen met deelnemers van deze “processen van collectieve verbeelding.’⁹ Deze processen ontstaan gezamenlijk en is niet van te voren bepaald door van Heeswijk. Dit bevordert gelijkwaardigheid en stelt de lokalen in staat zich te identificeren met hun omgeving en leidt tot het ontstaan van verantwoordelijkheidsgevoel. Deze ontmoetingen vergroten ook het bewustzijn van de complexiteit en benadrukt de noodzaak om het onderliggende spanningsveld zichtbaar, tastbaar, hoorbaar en bespeelbaar te maken. De eerlijke moeilijkheid komt naar boven.

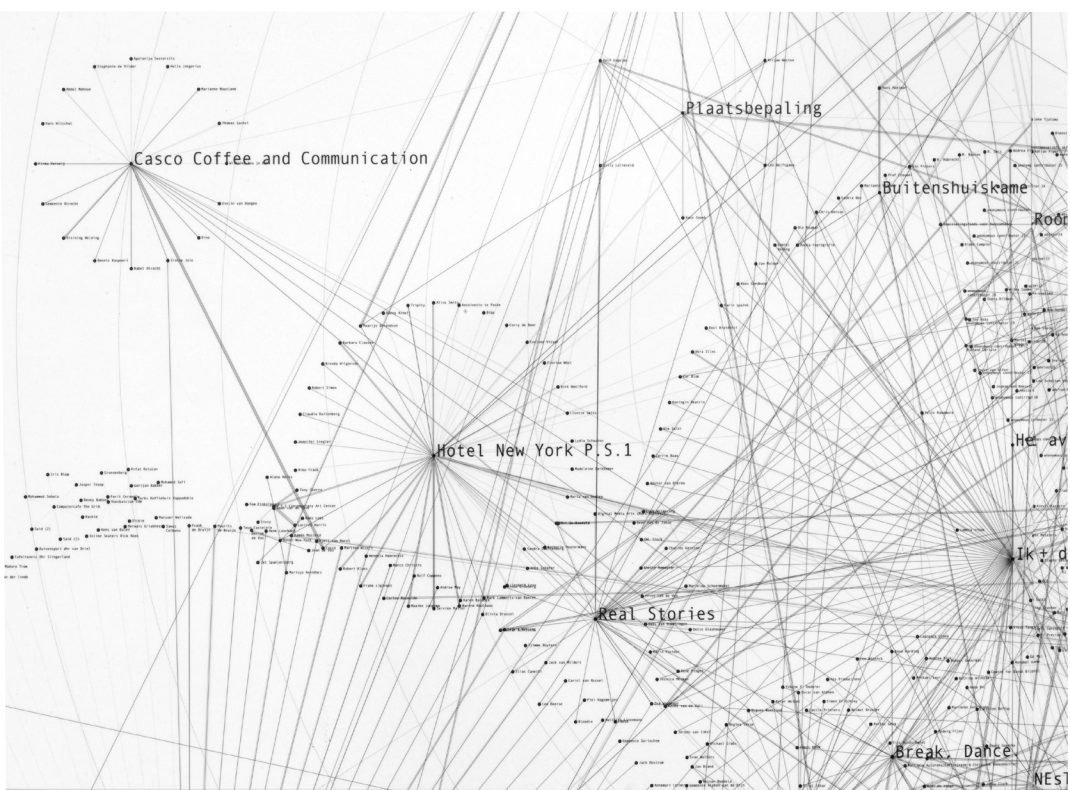
‘Honesty with the real’¹⁰

@carolien coenen via Flickr.com

Deep-listening en meerdere projecten tussen 1993 en 2004 vormen de basis voor het werk *Works, Typologies and Capacities.*¹¹

Hier wordt met 26 verschillende soorten aardappels (ruim 4000) een visualisatie gemaakt van alle samenwerkingen en projecten die Van Heeswijk is aangegaan in de periode van 1993-2004.¹² 'De installatie is onderverdeeld in 26 typologieën met 26 specifieke capaciteiten, elk gelinkt aan een aardappelsoort. Typologieën, zijn de soorten mensen die betrokken zijn en de verschillende bijdragen van die groep mensen, capaciteiten. Denk bijvoorbeeld aan de kunstenaar die zijn eigen werk bijdraagt aan een project, maar ook de activist, de onderwijzer, de cameraman, de geluidsman, de verslaggever, de curator, de musicus, de acteur enzovoorts. De keuze voor verschillende aardappelsoorten als materiaal staat symbool voor die typologieën en capaciteiten in een netwerk. Een netwerk breidt zichzelf uit door de informatie, geschiedenis en kennis die eenieder inbrengt, in analogie met de aardappel die kan uitlopen: je ziet letterlijk een nieuw wortelpatroon ontstaan, dingen vergroeien en opnieuw met elkaar verbonden raken.'¹³

@Maurits De Bruijn

Aan de hand van een bijbehorende kaart (ontworpen door vormgever Maurits de Bruijn) en legende worden de onderlinge relaties in kaart gebracht. Dit werk kan worden gelezen als een biografie, die de diversiteit van haar thema's en de betrokken mensen laat zien. Het heeft drie parameters: het project, de duur van het project en het aantal mensen of instellingen betrokken bij het project. Het register en de kaart vormden het startpunt van de website *www.jean-networks.net* (ook ontworpen door Maurits de Bruijn), die in zijn huidige vorm werd gelanceerd in februari 2006. ¹⁴

Op haar website, worden de participanten genoemd die actief hebben meegewerkt. Bij het project *Philadelphia Assembled* tel ik 291 namen. Je wordt doorgeleid naar hun eigen website en/of omschrijving hoe ze meegewerkt hebben. De website is gebouwd vanuit een rhizomatisch structuur. Niet lineair, zonder duidelijk begin of eindpunten. Het gaat maar door en het stopt niet.

Een netwerkachtige *beïnvloeiing* ontstaat er via het world wide web.

'I think that the possibility of imagining an option of collectively being together in a different way is very important. It's beside the political, economic, social. It is the cultural and the imaginative that are at stake. With somebody like Walidah Imarisha, who says that the decolonization of the imagination is the most dangerous and subversive decolonization process of all. She says that when the imagination is unshackled, liberation is limitless. So, this idea that the possibility of imagining in the place where you are, and to be able to do that by building new forms of collectivity, are in great danger at the moment. And we must do that. I think that working on the imagination and forming it into bodily experiences, which could lead to a collective exercise of care, of imagining a being-together otherwise, and I think it's extremely important. Working through the imagination is a very political act. It's more than telling different stories; it's about relating civic imaginaries that we can collectively inhabit.' ¹⁷

'We can't build what we can't imagine.'¹⁶ Walidah Imarisha

‘Voor mij is kunst meer dan het maken van kunstwerken. Het is een proces van collectieve verbeelding voor een meer rechtvaardige toekomst.’ 15 Jeanne van Heeswijk

11 *Works, Typologies and Capacities*

Neue Geschelshaft Bildende Kunst, Berlin, Jan 2004

Duration: 01.05.2004 - 13.06.2004, 17.11.2007-01.04.08

Location: Neue Geschelshaft Bildende Kunst, Berlin, De Paviljoens, Almere

Participants: 5

Visitors: people who visited the exhibitions

Number of Events: 2

12 Later, in 2012, heeft van Heeswijk het werk; *Works, Typologies and Capacities* ge-update en tentoongesteld in art centre *Stuk*, Leuven.

13 Heezen, Luuk; *KUNST IS COLLECTIEF*: Jeanne van Heeswijk ; Podcast 12 juli 2023; <https://www.mistermotley.nl/kunst-is-collectief-jeanne-van-heeswijk/> ; geraadpleegd op 19dec2023

14 www.jeannetworks.net ; www.mauritsdebruijn.nl

15 van Balveren, Susanne; *'Durf politiek te dromen'* – in gesprek met Jeanne van Heeswijk; <https://www.mistermotley.nl/durf-politiek-te-dromen-ge-sprek-met-jeanne-van-heeswijk/> ; geraadpleegd op 19 dec 2023

16 Walidah Imarisha is an educator, writer, public scholar and spoken word artist.

17 Interview by KOREN, Ronny met Jeanne van Heeswijk; <https://www.on-curating.org/issue-43-reader/jeanne-van-heeswijk.html> ; online gelezen op 16 jan 2024

“ChatGPT,” gegenereerd door OpenAI’s GPT-3.5, toegankelijk via OpenAI GPT-3, <https://chat.openai.com>, 18 jan 2024

Tijdens het schrijven van deze thesis heb ik gesprekken gevoerd met ChatGPT₁, wat voor mij een wonderlijke ontmoeting was. Voor het onderstaande gesprek heb ik ChatGPT gevoed met op- en aanmerkingen om te onderzoeken of er een conversatie kan ontstaan waarbij er een gezamenlijke verbeelding tot stand komt. Ik heb de tekst bewust letterlijk overgenomen.

18 jan 2024

‘Barbera: Hoi ChatGPT, ik zat te denken aan een intrigerende ontmoeting tussen Alice Neel, Jeanne van Heeswijk en Gego, en hoe hun kunstwerken met elkaar in wisselwerking zouden kunnen treden. Wat denk jij?

ChatGPT: Hallo Barbera! Dat is zeker een boeiende gedachte. Laten we eens duiken in het idee van intra-actie en zien hoe hun ontmoeting zich zou kunnen ontfouwen. Stel je voor dat ze elkaar treffen in een kunstgalerij, omringd door de fascinerende werken van Gego.

Haar abstracte sculpturen bestaan uit lijnen van metaal die op een dynamische wijze met elkaar verweven zijn, waarbij de schaduw van het sculptuur meebeweegt wanneer je erdoorheen loopt.

Barbera: Ja, precies. Gego beschouwt haar metalen lijnen als de belichaming van gedachten, stromend vanuit haar eigen geest of die van anderen, op weg naar een volgende ontmoeting of kruispunt. Het zijn niet zomaar fysieke elementen, maar dragers van een voortdurende stroom van ideeën.

ChatGPT: Absoluut. Deze lijnen worden dan niet alleen artistieke elementen, maar ook kanalen voor de vloeiende uitwisseling van ideeën. Stel je voor dat Alice Neel naar Gego's werk kijkt, ze ziet niet alleen lijnen van metaal, maar een visualisatie van de mentale processen die plaatsvinden in de geest van Gego, waarbij de stroming van ideeën voortdurend heen en weer gaat.

Barbera: En laten we niet vergeten Jeanne van Heeswijk, die in haar ‘fields of interaction’ zoekt naar oprechte gesprekken en authentieke connecties met mensen. Voor haar zijn de kruispunten of ontmoetingen waar deze lijnen samenkomen, essentieel. Het zijn momenten waarop gedachten samenkomen en nieuwe ideeën worden gevormd, een voortdurende inspiratie van creativiteit.

ChatGPT: Inderdaad. Jeanne vindt in de kruispunten van Gego’s lijnen een weerspiegeling van de complexiteit van menselijke relaties. Het zijn niet alleen fysieke ontmoetingen, maar ook momenten waarop ideeën, verhalen en ervaringen samenvloeien en nieuwe wegen banen voor verdere interactie, een voortdurende wisselwerking van menselijke connecties.

Barbera: Op dat moment ontstaat er een dialoog tussen de kunstenaars. Gego’s metalen lijnen fungeren als een medium waarin de verschillende artistieke benaderingen van Alice, Jeanne en Gego elkaar raken en beïnvloeden.

De beweging in het sculptuur nodigt uit tot openheid en een eerlijk delen van hun artistieke zielen, waarbij de dynamiek van creatieve energie heen en weer stroomt.

ChatGPT: En te midden van deze kunstzinnige samensmelting ontstaat er een diepgaande discussie over de aard van artistieke ontmoetingen en hoe deze elkaar kunnen verrijken. Ze beginnen te begrijpen dat de wisselwerking tussen hun werken niet alleen de individuele kunstwerken beïnvloedt, maar ook nieuwe betekenissen en perspectieven creëert, een voortdurende beweging van artistieke ontwikkeling.

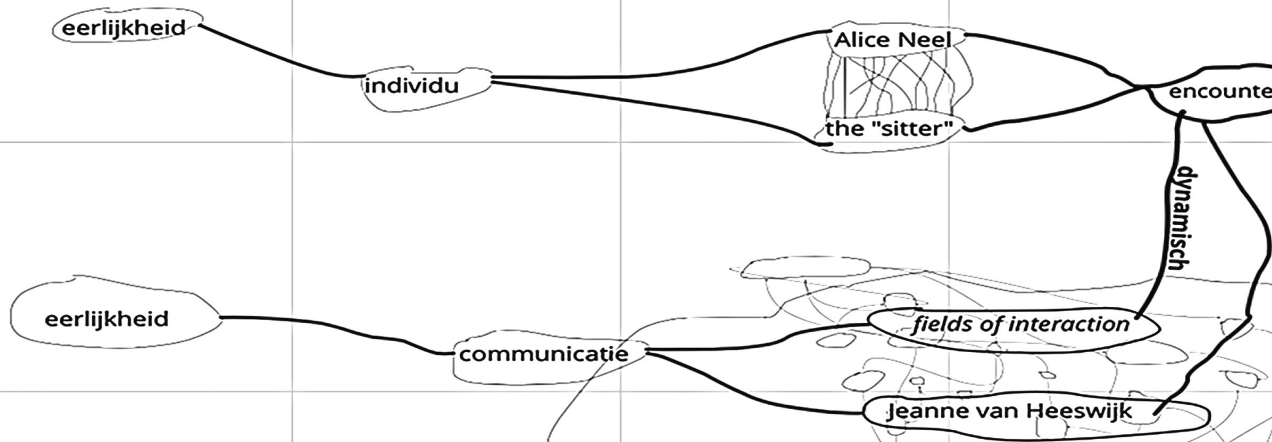
Barbera: Het gesprek dwaalt af naar het idee dat de ontmoetingen in Gego's werk niet alleen de lijnen van haar eigen sculpturen verbinden, maar ook de interacties tussen mensen, zoals Jeanne die onderzoekt, en de emotionele diepgang van individuen, zoals Alice die tracht vast te leggen. Het wordt een diepgaande verkenning van hoe kunstenaars elkaars paden kunnen kruisen en versterken, een voortdurende dans van creativiteit, gevoed door de constante 'beïnvloeiing' van ideeën.

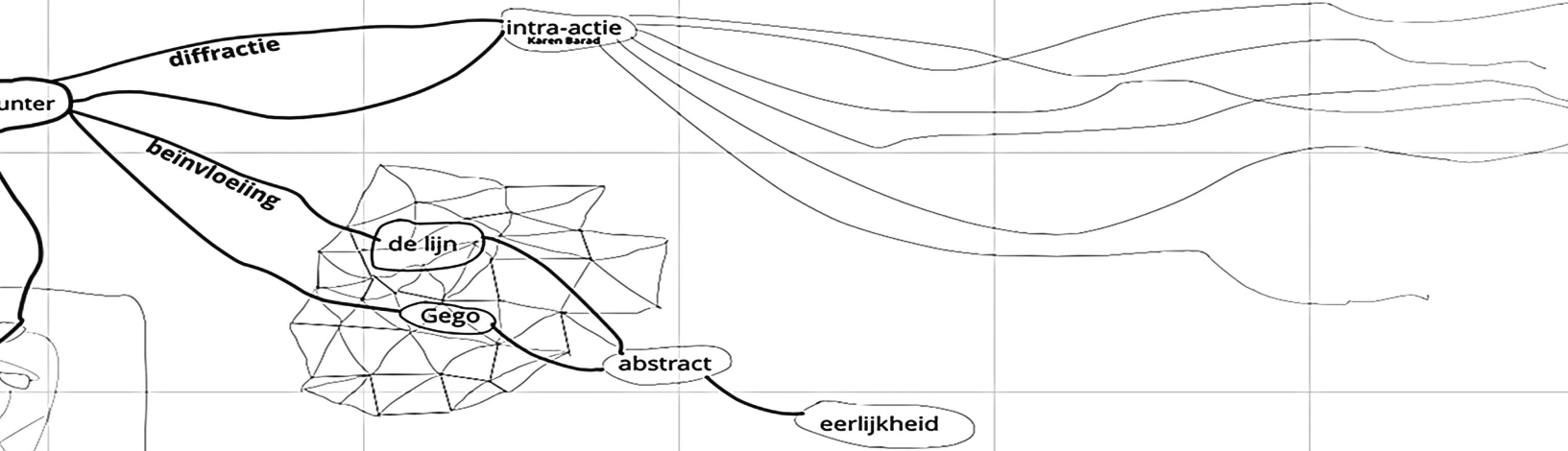
ChatGPT: De ontmoeting tussen Alice Neel, Jeanne van Heeswijk en Gego wordt daarmee een fascinerende choreografie van artistieke interacties, waarbij de dynamische metalen lijnen niet alleen de grenzen tussen hun werken vervagen, maar ook nieuwe mogelijkheden en dimensies openen. Het wordt een langdurige conversatie, gedrenkt in de rijkdom van gedeelde ontdekkingen en een voortdurende stroom van creativiteit, waarbij de onderlinge afhankelijkheid van gedachten en ideeën een centrale rol blijft spelen. Deze voortdurende uitwisseling geeft niet alleen vorm aan hun individuele kunst, maar opent ook deuren naar nieuwe betekenissen en diepere inzichten in het kunstenaarschap.’ ChatGPT

- 1 Jean Joseph Jacotot (Dijon, 4 maart 1770 – Parijs, 30 juli 1840) was een Frans pedagoog. Hij was de grondlegger van een naar hem genoemde onderwijsmethode die zich richt op de leercapaciteit van het individu.
- 2 RANCIERE, Jacques, *De geëmancipeerde toeschouwer*, Octave Publicaties, 2014, 144 pages. In *De geëmancipeerde toeschouwer* verzet de Franse filosoof Jacques Rancière zich tegen de gedachte dat het hedendaagse publiek van kunst en cultuur passief het getoonde aanschouwt. Dit denkbeeld heeft geleid tot vele pogingen van kunstenaars en theatermakers om het publiek bij het kunstwerk of de voorstelling te betrekken. De toeschouwer zou zich op die manier 'emanciperen' tot een actief lid van de culturele gemeenschap. Rancière analyseert deze these op geniale wijze en komt tot een radicaal andere visie op de geëmancipeerde toeschouwer en kunst als politiek instrument.
Oorspronkelijk gepubliceerd: 23 oktober 2008

Nawoord:

Ontmoetingen hebben de koers van mijn leven beïnvloed. Mijn werk als kapper en ondernemer heeft aanzienlijk bijgedragen aan mijn persoonlijke ontwikkeling, waarbij deze omgeving talloze ontmoetingen heeft gefaciliteerd.

‘In werkelijkheid is er geen enkele onwetende die niet allerlei dingen al weet, dingen die hij uit zichzelf heeft geleerd door te kijken en te luisteren naar de wereld rondom, door te observeren en te herhalen, door vergissingen te maken en zijn eigen fouten te corrigeren.’ Joseph Jacotot ¹, beschreven en gelezen in het boek: *‘De Geëmancipeerde toeschouwer.’* ²

Er zijn overal uitgangspunten, kruispunten en knooppunten te vinden die ons in staat stellen iets nieuws te leren.

Dit inzicht draag ik altijd met me mee, en zo ben ik uiteindelijk bij de Gerrit Rietveld Academie terecht gekomen. Ik was benieuwd, wat ik zou gaan leren op deze academie.

De interacties en ervaringen op de Rietveld hebben mijn gedachten verdiept. Na de uitdagingen van het schrijfproces en de worstelingen met deze scriptie, werd mij duidelijk dat mijn werk in essentie draait om verbindingen en ontmoetingen. Voor allerlei opdrachten van mijn docenten, gedurende de laatste vijf jaar, heb ik ontmoetingen benut die mij beïnvloedden, variërend van ontmoetingen met mijn kleindochter tot ontmoetingen met docenten en politici. Deze thesis gaf mij dit inzicht. Het is alsof mijn creatieve proces gedreven wordt door de dynamiek van ontmoetingen.

In deze thesis heb ik de kunstenaars die ik bespreek onderzocht aan de hand van hun “encounters” met een wederzijdse “beïnvloeiing”^(Yves Velter) en de werkwijze van de oprechtheid in hun werk.

Alice Neel haar ontmoetingen met haar modellen. Alice schildert de mens niet als afzonderlijke individuen, ze schildert individuen die samen een beeld geven van het Amerika uit die tijd met z'n verschillende persoonlijkheden. Ze houdt zich bezig met de essentie van de menselijke ziel. Ze probeert het ware karakter van iemand weer te geven. De voortdurende, wederzijdse beïnvloeiing van plaats - tijd - the 'sitter - Alice, naar het canvas.

Bij Gego, is de wederzijdse beïnvloeiing vooral aanwezig door de interactie met de toeschouwer. Het werk heeft hierdoor altijd een dynamiek. Als toeschouwer voel je de vrijheid om haar abstracte werken te encounteren en de oprechtheid is duidelijk te zien. Structuur en doorzichtigheid is voor Gego het belangrijkste, niet de vorm of volume.

Jeanne van Heeswijk, creëert de vrijheid om de ontmoetingen met haar mede participanten te laten vloeien. In haar *fields of interaction* stroomt de "onwetendheid" van allerlei mensen naar elkaar toe. Ze communiceren vanuit de oprechtheid van een ieder.

Deze oprechtheid wordt niet verborgen achter sentiment, een kwestie waar ik zelf mee worstelde.

Tijdens de afgelopen vijf jaar aan de Gerrit Rietveld Academie kreeg ik vaak de opmerking, dat ik het sentimentele achterwege moest laten. Waarom? dacht ik dan. Wat is daar niet goed aan? Door het werk van bovengenoemde drie kunstenaars te onderzoeken begrijp ik steeds beter dat het sentiment in de weg kan staan voor eerlijkheid. Het verbloemt of verstopt het oprechte.

Alice Neel gebruikt de 'eerlijkheid' vanuit haar omgeving. Een tijdperk in New York waarin veel armoede heerste. De jaren tijdens en na de oorlog. Alice legt in haar 'pictures of people' de emotionele impact van armoede en de uitdagingen van het dagelijks leven vast.

Gego gebruikt haar lijnen als gedachten waarin de 'eerlijke' waarden over het leven stromen. Jeanne van Heeswijk gebruikt de 'eerlijkheid' vanuit het 'lokale'. Daarvandaan komen allerlei emoties terecht in haar *fields of interaction* en die worden gebruikt en niet weggestopt.

Toch is bij deze kunstenaars niet het sentimentele wat gezien wordt, het is een stap verder, verder uit de emoties om een kunstwerk “ergens” te krijgen. Ze gebruiken sentiment met een ambitie, om iets te bereiken.

Waarom gebruik ik het concept intra-actie als theorie in mijn thesis?

Ik omarm het filosofisch concept van intra-actie. Karen Barad heeft dit concept gevormd vanuit haar achtergrond als natuurkundige. Deze kennis heeft haar ook de vrijheid gegeven de term intra-actie te introduceren als filosoof.

Het is vergelijkbaar hoe Gego, die, met architectuur als basis, de gestructureerde netten ‘bouwde’ om vrijheid toe te laten. Vanuit kennis, vrijheid zoeken.

En ook vergelijkbaar met hoe Alice, de waarnemers het waargenomene los laat voor beïnvloeiing. ‘*The Emancipated Spectator*’ speelt een rol in het begrip van intra-actie voor een kunstwerk.

De kijker is actief bij het ervaren en vormgeven van de betekenis van het kunstwerk. Niet alleen observerend, maar ook verbanden leggend tussen zichzelf en het waargenomene. Dit proces is dynamisch, waarbij het kunstwerk nooit als een vast 'gegeven' kan worden vastgelegd. En zou Jeanne niet beter de term intra-actie kunnen gebruiken? Haar werk ontstaat bij de ontmoetingen tussen de lokale. De "encounters" waarbij de gesprekken, de discours, dit teweegbrengen, breiden de traditionele grenzen van kunst uit en creëren een netwerk van connecties, heen en weer, in hun voortdurende herhalende intra-actieve veranderingen.

3 Feynman et al., Feynman lectures on Physics, gelezen in het boek van Karen Barad, *Meeting the universe halfway*. P. 153

Deze thesis herinnert mij eraan dat ik deel uitmaak van een onderling verbonden wereld; dat mijn acties er toe doen. In feite is alles altijd in beweging en is er sprake van onderlinge afhankelijkheid, een term die in het Boeddhisme bekend staat als de 'leegte'. Alles is van alles afhankelijk en wordt door alles beïnvloed. Dus mijn meningen en gedachten wil ik niet vastzetten. Nu niet en in de toekomst ook niet.

'What is the outline?....it is not something definite. It is not, believe it or not, that every object has a line around it! There is no such line.' ³

Literatuurlijst en online platforms die ik heb gebruikt:

ALLARA, Pamela, *Pictures of People*, University Press of New England for Brandeis University Press, 1998, 338 pages

AMOR, Monica, *Gego, weaving the space in between*, Yale University Press, 2023, 288 pages

BARAD, Karen *Meeting the universe halfway: Quantum Physics and the entanglement of matter and meaning*, Duke University press, Durham 2007, 524 pages

GABRIEL, Mary, *Ninth Street Women*, Little, Brown and Company, 2018, 928 pages

HEESWIJK, Jeanne, BASUALDO, Carlos, SCHAAP, Marjolein, LAPP, Axel, *Jeanne van Heeswijk, Systems*, Veenman Publishers, Rotterdam, 2007, 412 pages

HOBAN, Phoebe, *Alice Neel, The art of not sitting pretty*, David Zwirner Books, 2021, 528 pages

RANCIERE, Jacques, *De geëmancipeerde toeschouwer*, Octave Publicaties, 2014, 144 pages.

ROTTNER, Nadja en WEIBEL, Peter, *Thinking the Line. Gego 1957 - 1988*, ZKM and Hatje Cantz, 2006, 248 pages

VELTER, Yves, *Beïnvloeiingen*, Paper Kunsthalle, 2018, 256 pages

Alice Neel, the subject and me, Catalogue published on the occasion of the exhibition *Alice Neel: The Subject and Me*, Exhibition curated by Pat Fisher
29 July - 8 October 2016, Talbot Rice Gallery, 2016, 64 pages

De documentaires:

DAVID, Nathalie, *Gego, Gertrud Louise Goldschmidt*, Germany | 2013 | 54:00 min

NEEL, Andrew, *Alice Neel*, januari 2007, Produced by Ethan Palmer, Rebecca Spence, Production company: See Think Films, United States 81 min.

Het tijdschrift *MetropolisM*

Geluisterd naar de podcast *Filosofie*

Essays en interviews gelezen via *Mister Motley*.

Chat GPT (een gesprek wat keer op keer verandert)

